

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

У статті проаналізовано безпосередній вплив проблем, що нині існують в освітньому середовищі в Україні на розвиток трудового потенціалу. У роботі запропоновано шляхи подолання загроз, спричинених проблемами в освітній галузі, які негативно впливають на розвиток трудового потенціалу країни.

Ключові слова: трудовий потенціал, освітнє середовище, загрози, шляхи подолання.

I. Вступ. Соціально-економічний механізм розвитку трудового потенціалу країни окреслив нагальні проблеми, які існують у цій площині. Все більше науковців схиляються до думки, що проблеми, які є на шляху сталого розвитку трудового потенціалу, пов'язані з недосконалістю освітнього середовища та проблемами, які існують у ньому. Саме недосконалість, а подекуди і відсталість та нелогічність освітньої сфери, породжують непереможні проблеми на шляху розвитку освітніх чинників трудового потенціалу країни в цілому.

Дослідженням питання трудового потенціалу, проблем освітньої галузі та їх переплетіння з розвитком трудового потенціалу займаються все більше науковців, які розглядають ці проблеми з різних сторін [1, 2, 3, 4, 5]. Серед них С. І. Бандур, Г. А. Дмитренко, А. М. Колот, М. В. Кравченко, Е. М. Лібанова, Л. С. Лісогор, В. В. Онікієнко, С. І. Пирожков, П. Т. Саблук, М. В. Семикіна, С. Г. Струмилін, С. Ю. Трубич, Л. В. Шаульська, К. І. Якуба та інші.

II. Постановка завдання. Автор ставить за мету проаналізувати основні проблеми, які існують в українському освітньому середовищі, визначити основні загрози, які вони спонукають, та запропонувати шляхи подолання зазначених проблем задля створення сприятливих умов для розвитку трудового потенціалу.

III. Результати. Дослідження проблеми розвитку трудового потенціалу та впливу негативних явищ на цей процес, дозволило зробити ґрунтовні висновки щодо основних проблем, які стають найбільшою перешкодою на шляху до бажаного результату, що окреслений законодав-

чо на рівні держави різноманітними програмами та законами. На нашу думку, велика кількість проблем, що існують в українському освітньому середовищі, стають найбільшими проблемами на шляху до сталого та повноцінного розвитку трудового потенціалу країни. Дослідження та аналіз проблеми дозволили виявити основні загрози, які спричиняють існуючі проблеми в освітній галузі. І як вирішення зазначених загроз, що можуть спричинити виявлені проблеми, ми запропонували можливі шляхи їх вирішення.

1. Неврахування потреб ринку праці в процесі розвитку освітнього середовища.

Загрози:

– невідповідність пропозиції робочої сили потребам ринку праці, що обумовлює дефіцит фахівців технічного профілю та надлишок тих, хто має економічну та юридичну освіту;

– гальмування позитивних тенденцій економічного розвитку через нестачу кваліфікованих робітничих кадрів та технічних фахівців;

– подальша деградація технічної освіти в Україні, що обумовлюватиме занижений рівень інноваційного розвитку всього господарського комплексу держави.

Шляхи подолання: проведення широкомасштабних досліджень поточного стану та динаміки розвитку загальнодержавного та регіональних ринків праці в цілях структурної переорієнтації освітньої системи України.

2. Нерозвиненість системи професійної орієнтації молоді та працевлаштування випускників.

Загрози:

– відсутність належної уваги до проблем озайомлення випускників загальноосвітніх шкіл з ситуацією, яка має місце на ринку праці, і як наслідок – незацікавленість абітурієнтів у здобутті багатьох з перспективних професій та робітничих спеціальностей;

– обмеженість можливостей для всебічного розкриття особистих здібностей молоді, в результаті чого безліч потенційно талановитих медиків, винахідників та програмістів на все життя залишатимуться приреченими на працю за спеціальностями, які було обрано помилково,

внаслідок впливу неадекватних суспільних стереотипів;

– незадовільний рівень співпраці закладів вищої та професійно-технічної освіти з потенційними роботодавцями, що обумовлює надмірну затеоретизованість навчального процесу та знижує конкурентоспроможність молодих спеціалістів на ринку праці.

Шляхи подолання:

– підвищення уваги до проблем обрання професійної долі за всіма рівнями освітньої системи, удосконалення інструментарію та процедури профорієнтаційної роботи, уточнення критеріїв оцінювання якості останньої з урахуванням пріоритетів сталого людського розвитку;

– розробка організаційних механізмів, спрямованих на покращення співпраці між роботодавцями та закладами освіти;

– розвиток мережі бізнес-інкубаторів та інноваційно-технологічних центрів з метою забезпечення умов, необхідних для набуття практичного досвіду за фахом, а також надання можливостей потенційним роботодавцям вносити корективи у структуру здобутих в процесі навчання теоретичних знань та практичних навичок.

3. Невідповідність освітніх програм та навчальних планів підготовки фахівців світовим стандартам. Відсутність інноваційних підходів та технічних засобів, нерозвиненість форм та методів формування знань, умінь та практичних навичок.

Загрози:

– перенасичення ринку праці дипломованими фахівцями, освітній рівень яких не відповідає й мінімальним стандартам розвинених країн;

– подальша структурна деформація національного ринку праці внаслідок надмірного зменшення пропозиції робочої сили з боку кадрів вищої кваліфікації, здатних до розробки та впровадження інновацій у господарську практику;

– нерозвиненість уявлень щодо здорового способу життя та, як наслідок, подальше погіршення професійного здоров'я працюючих;

– неухвага до проблем охорони праці, що й надалі призводитиме до надмірного травматизму та зростання кількості нещасних випадків у виробничих умовах.

Шляхи подолання:

– фундаменталізація освіти, раціоналізація багатоступеневості та багаторівневості загальної та фахової підготовки, застосування інноваційних підходів в процесі організації навчально-виховного процесу;

– удосконалення змісту освітніх програм, забезпечення безперервності та відкритості навчального процесу, всебічне використання інформаційних та комунікативних технологій навчання, розвиток дистанційної освіти;

– орієнтація студентів й учнів на виявлення активної позиції та творчого мислення в процесі оволодіння знаннями;

– розвиток наукових шкіл як бази розширення фундаментальних досліджень, що забезпечуватимуть прогрес у відповідних сферах знань та удосконалюватимуть теоретичну підготовку студентів.

4. Недосконалість системи оцінювання якості знань і практичних навичок учнів та студентів, а також суперечливість вимог, що висуваються при вступі до вищих та професійно-технічних навчальних закладів.

Загрози:

– неефективність системи залучення талановитої молоді до лав студентства та складу учнів професійно-технічних навчальних закладів внаслідок невідповідності критеріїв відбору спеціфіці обраної професії або спеціальності;

– невиправданість присвоєння освітньо-кваліфікаційних рівнів та знецінення дипломів, отриманих за підсумками навчання, що значно ускладнює процес формування високопрофесійних трудових колективів у виробничих умовах, адже відрізнити «справжній» диплом від «несправжнього» на етапі відбору персоналу, як правило, досить складно;

– загальне зниження результативності функціонування господарського комплексу країни внаслідок заміщення вакантних посад дипломованими спеціалістами та кадрами робітничих професій, якість освіти яких є вкрай сумнівною.

Шляхи подолання:

– подальший розвиток системи зовнішнього незалежного оцінювання знань випускників загальноосвітніх шкіл як передумови підвищення результативності вступних компаній та оптимізації структури набору за різними рівнями освіти;

– підвищення вимог до роботи та формування державних екзаменаційних комісій, до складу яких окрім представників навчального закладу мають бути включені провідні фахівці науково-дослідних установ, представники органів державної влади, виробничих структур, які мають досвід роботи у відповідній сфері.

5. Недофінансування освіти.

Загрози:

– неможливість створення сучасної матеріально-технічної бази освіти та наукових досліджень, в тому числі розвиненого лабораторного, спортивного та оздоровчого комплексу, бібліотечного фонду, що в цілому має бути важливою ознакою і передумовою наближення держави до реалізації ідей сталого людського розвитку;

– вихолощення кадрового потенціалу дошкільної, середньої, професійно-технічної та вищої освіти внаслідок заниженого рівня оплати праці;

– подальше обмеження державного замовлення на підготовку фахівців у вищих та професійно-технічних навчальних закладах, що робить більшість з обдарованих студентів, які не мають пільг, необхідних для позаконкурсного вступу, зайвими в процесі виборювання бюджетних місць за обраними спеціальностями. Це значно знижує доступність освіти та свідчить про необхідність подальшого удосконалення соціальних ліфтів у державі.

Шляхи подолання:

– оптимізація фінансового забезпечення освіти з урахуванням нагальних потреб придбання сучасного аналітичного та технологічного обладнання та розвитку навчальної, матеріально-технічної і соціально-оздоровчої бази;

– підвищення рівня заробітної плати з метою утвердження престижу педагогічної праці.

6. Нерозвиненість, а іноді й незатребуваність наукового потенціалу вищих навчальних закладів в процесі інноваційного розвитку України, що уповільнює позитивні тенденції у площині сталого розвитку трудового потенціалу.

Загрози:

– суттєве уповільнення генерування нових знань внаслідок згортання обсягів фундаментальних досліджень;

– неувага до розв'язання наукових задач прикладного характеру, що мають перспективу практичного застосування та комерціалізації;

– нерозвиненість механізмів залучення роботодавців та інвесторів до процесу фінансування освіти;

– відсутність можливостей для створення та впровадження перспективних технологій, що забезпечуватимуть випуск продукції нової якості та постійне підвищення продуктивності праці, як передумови реалізації ідей сталого розвитку трудового потенціалу.

Шляхи подолання:

– інтеграція освіти з провідними академічними та галузевими науково-дослідницькими

інститутами, а також підприємствами та фірмами для спільного навчання студентів, виконання наукових досліджень і організації виробництва;

– створення інноваційної інфраструктури закладів освіти, яка забезпечуватиме проходження науково-технічною розробкою весь шлях – від оформлення інтелектуальної власності до випуску наукоємної продукції;

– формування зацікавленого та підготовленого до інноваційної діяльності контингенту студентів, аспірантів та докторантів;

– розширення госпрозрахункових робіт з промисловими підприємствами, і передусім, у сфері високих та наукоємних технологій.

7. Невиконання системою освіти своєї виховної місії, що унеможливорює прискорене формування громадянського суспільства, як запоруки сталого розвитку трудового потенціалу.

Загрози:

– надмірне морально-етичне вихолощення особистісних концепцій громадян та відсутність прогресивних філософсько-світоглядних орієнтацій, що перешкоджає вільному волевиявленню громадянської позиції та ускладнює процес розвитку трудового потенціалу;

– безвідповідальне ставлення до праці, нерозуміння її загальнодержавного, соціального та особистісного значення.

Шляхи подолання:

– виховання патріотизму та поваги до законів держави, а також громадянських прав особистості, розвиток прагнень до збереження та примноження престижу, слави та багатства вітчизни;

– створення умов для свідомого сприйняття ідеалів доброти, порозуміння, милосердя, співчуття, зацікавленості проблемами загальнодержавного розвитку та культивування інтелігентності як надзвичайно важливої якості випускника;

– формування передумов для інтелектуально-моральної свободи особистості, здатності до адекватної самооцінки, саморегуляції поведінки та діяльності в процесі досягнення пріоритетів сталого розвитку трудового потенціалу.

IV. Висновки. Розвиток трудового потенціалу неможливий без створення для цього належних умов. На сьогоднішній день створення сприятливих умов, в першу чергу, полягає у запобіганні негативних впливів та усуненні несприятливих умов розвитку трудового потенціалу. Дослідження зазначеного питання показало, що ве-

чику кількість загроз для повноцінного та всебічного розвитку трудового потенціалу провокують невирішені проблеми, які існують у сфері освіти. На нашу думку, лише вирішивши нагальні проблеми, які з кожним роком тільки примножуються в українському освітньому середовищі, можна створити сприятливі умови для всебічного та повноцінного розвитку трудового потенціалу та розраховувати на його розвиток у бажаному для суспільства та країни напрямку.

1. Указ Президента України Л. Кучми 3 серпня 1999 року № 958/99 «Про основні напрями розвитку трудового потенціалу в Україні на період до 2010 року» <http://www.kuchma.gov.ua.>]

2. Закон України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 р., № 2984-III

3. Закон України «Про освіту» від 23 травня 1991 р., № 1060-XII

4. Лісогор Л. С. Освітні чинники забезпечення інноваційного людського розвитку / Л. С. Лісогор // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – червень 2008 р. – № 3(30). – С. 421-424.

5. Шаульська Л. В. Стратегія розвитку трудового потенціалу України: Монографія. / Л. В. Шаульська. – Донецьк: ІЕП НАН України, 2005. – 502 с.

Direct influence of problems which exist in an educational environment in Ukraine today is analysed in the article, on development of labour potential. The actual ways of overcoming of threats, caused problems in elucidative industry, which negatively influence on development of labour potential of country are in-process offered.

УДК 332.1:331.104

Нікончук Н. В.

ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗРІЗІ

Розглянуто фактори, що впливають на формування трудового потенціалу. Представлена удосконалена класифікація різноманітних факторів, під дією яких відбувається формування та використання трудового потенціалу в регіональному аспекті.

Ключові слова: трудовий потенціал, фактори впливу, соціально-економічні проблеми, регіональні аспекти, інтеграційні процеси.

I. Вступ. Виникнення та загострення складних соціально-економічних проблем в державі насамперед пов'язано з системною світовою економічною кризою.

Слід зазначити, що найбільш вразливою економічною категорією, що попадає під вплив зовнішнього й внутрішнього оточення в період ринкових трансформацій елементом економічної є трудовий потенціал. Тому визначення напрямків щодо збереження розвитку трудового потенціалу як фундаментальної основи формування продуктивної зайнятості є досить актуальною. Можливість розв'язання цієї різносторонньої соціально-економічної проблеми ускладнюється через відсутність конкретно спрямованих наукових розробок, пов'язаних з розумін-

ням трудового потенціалу як багатоаспектного явища, рівень розвитку якого змінюється під впливом соціально-економічних та демографічних чинників. В цьому контексті особливу увагу потребує вивчення особливостей формування, збереження і розвитку трудового потенціалу в регіонах країни.

II. Постановка завдання. Звертаючи увагу на наявність достатньо великої кількості наукових праць та досліджень, поки що відсутня універсальна комплексна класифікація факторів, що впливають на формування трудового потенціалу в регіональному аспекті даної проблеми, що обумовлює необхідність комплексного аналізу цієї проблеми і визначає її актуальність. Поставлена проблематика, вимагає, теоретико-методичного обґрунтування класифікації чинників, що впливають на реалізацію трудового потенціалу на рівні окремих регіонів.

III. Результати дослідження. Інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, зокрема входження до низькі впливових до міжнародних організацій потребує прискорення економічних реформ, та трансформації ринкових механізмів для ефективного інтегрування у світову економіку. Забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку України та її регіонів в період